

OSTRAVSKÝ

čolék

Časopis Zoologické zahrady
a botanického parku Ostrava

jaro / 2024
ročník XVIII.

V Zoologické zahradě a botanickém parku Ostrava je pěstováno několik tisíc rostlin z různých koutů světa.

V přírodním areálu ale roste také řada původních druhů, například **rozrazil rezekvítek** (*Veronica chamaedrys*).

Úvodní slovo ředitele

Vážení příznivci ostravské zoo, milí přátelé!

Představuji Vám další číslo časopisu Ostravský čolek, ve kterém se dočtete o novinkách a zajímavých odchovech posledního půlroku. Mediálně sledovaná událost nastala u lvů – vyměnili jsme perspektivního samce s partnerskou zoo v polském Krakově. Důvody, proč k výměně došlo, popisujeme hned v prvním článku. Od začátku roku se v naší zoo narodilo nebo vylíhlo přes 500 mláďat. Ta úplně první se tedy spíše vykulila. Jednalo se o mláďata medak Sarasinových – vzácných rybek, které v přírodě žijí pouze v jednom jediném jezeře na indonésckém ostrově Sulawesi. Chováme je v zázemí, kde se mláďata kulí z jiker samic na bříše. Tyto křehotinky prozatím nemůžete vidět, proto Vám je velmi rádi představíme alespoň v našem časopise. Mláďata makaků lvích už vidět můžete, jak postupně poznávají svět v nové expozici Wanderu. Zatím jsou tři, očekáváme však narození ještě několika dalších. Ale netěší nás, že mezi návštěvníky zoo potkáváme takové, kteří stále nepochopili, proč nesmějí zvířata v zoo krmit. Proto jsme se připojili k iniciativě, kterou spustili kolegové v Zoo Hluboká, kde došlo nedávno ke dvěma úhynům vzácných zvířat, de facto k zabití z neznalosti. V článku o (ne)krmení zvířat v zoo najdete i odkaz na video, kde tuto problematiku komentuje známý herec Karel Roden. Je totiž rovněž nadšeným chovatelem zvířat, s podobnými problémy se, žel, také setkává, a tak se zrodila tato nevšední spolupráce... A o čem se dále dočtete v jarním Čolkovi? Tradičně jsme zařadili rozhovor, tentokrát s kolegyní chovatelkou, která dlouhodobě a aktivně spolupracuje se spolkem Antelope Conservation (dříve Derbianus Conservation, jeden z *in situ* projektů podporovaný Zoo Ostrava), a která zkraje roku strávila měsíc v Senegalu, kde se podílela na monitoringu a identifikaci antilop Derbyho. Mysleli jsme také na ochranu biodiverzity v areálu zoo, a tak se i v tomto čísle dozvíte něco o vodních broucích, či o rehkovi domácím, který byl navíc zvolen Ptákem roku. Nechybí ani pozvánka na další ročník charitativního běhu a trocha zábavy, tentokrát možná nejen pro děti, na poslední straně.

Přeji Vám příjemné počtení!

Jiří Novák

Obsah

Velká lví výměna	4
Vzácná mláďata: medaky Sarasinovy	6
Jak (ne)krmit zvířata	7
Babyboom u makaků lvích	8
Vzpomínky na Afriku	9
Běh Zoo Ostrava pro želvy: 8. ročník charitativní akce	13
Pták roku 2024: rehkek domácí	14
Biodiverzita Zoo Ostrava: Vodní brouci	16
Jako vejce vejci	18

Foto na titulní straně
Lev indický
(*Panthera leo persica*)

Časopis vydala Zoologická zahrada
a botanický park Ostrava,
příspěvková organizace v roce 2024,
Michálkovic 2081/197,
710 00 Ostrava,
telefon: +420 596 241 269
www.zoo-ostrava.cz

Zoo je otevřena denně
po celý rok od 9:00 hodin.

Zřizovatelem Zoo Ostrava
je statutární město Ostrava.

Autoři textů: Barbara Krzyžanková,
Jiří Novák, Šárka Nováková,
Markéta Rejlková, Jiří Stanovský,
Jana Strakošová, Petr Vrána a Matěj Vrúbel.

Autoři fotografií: Karolína Brandlová,
Dušan Trávníček, Enrico Gombala,
Markéta Rejlková, Aleš Sedláček,
Monika Vlčková a archiv Zoo Ostrava.

Sazba: Lukáš Pracný.

Neprošlo jazykovou korekturou.

Velká lví výměna

Chov lva indického v zoologických zahradách není jednoduchý. V posledních letech se v rámci chovného programu rodilo jen málo mláďat, navíc jich řada nepřežila. Proto byla přijata opatření, aby se reprodukce zvýšila co nejvíce. V přírodě se tato majestátní kočkovitá šelma vyskytuje pouze na jediné lokalitě v počtu okolo 670 jedinců, takže udržení životaschopné záložní populace v lidské péči je nadmíru důležité. To je i důvod výměny samců mezi Zoo Ostrava a Zoo Krakov, kde se odchovy mláďat také zatím nezdařily.

Lev indický v evropských zoologických zahradách

Lev indický (*Panthera leo persica*) je v Evropě chován v 38 institucích v počtu okolo 120 jedinců. Chov takto ohroženého zvířete je koordinován pomocí chovného programu (EAZA *ex situ* Program, EEP). Koordinátorka vydává doporučení pro přesuny zvířat, spojování apod.

Všechna zvířata mají původ jen v několika zakladatelích, kteří do Evropy dorazili na přelomu 80. a 90. let minulého století. V posledních letech čelí program malé četnosti porodů a velké úmrtnosti mláďat. Populace indických lvů v zoologických zahradách rychle stárne a je třeba podniknout opatření, aby nedošlo k jejímu kolapsu.

Proto byl v nedávné době aktualizován tzv. Long term management plan (LTMP), který shrnuje cíle programu do dalších let. Jeho hlavním úkolem je především navýšení reprodukce lvů na co největší možnou míru. Na základě toho již proběhlo několik přesunů zvířat. Výsledky opatření lze opravdu vidět – za poslední rok se v Evropě narodilo přes třicet mláďat. Průměr v minulých letech byl 3–4.

Lev indický v Zoo Ostrava

Proto koordinátorka EEP doporučila přesun našeho pětiletého lvího samce k sedmileté lvici do zoologické zahrady v polském Krakově, aby dostal možnost předat své geny dále. Samec byl do Ostravy přivezen jako dvouletý v květnu 2021. Spojen měl být se starší, tehdy třináctiletou lvicí. Ta však byla vůči mladému samci velmi dominantní, navíc nebylo pravděpodobné, zda by s ohledem na svůj věk ještě vůbec zabřezla. Jakékoliv spojení s mladým samcem je tedy prakticky nemožné. Stará samice však nezůstane v Ostravě sama, z Krakova k ní přicestoval tamní jedenáctiletý samec. Ten by měl být dostatečně dominantní a zkušený. Doufáme, že vyjde jeho spojení s naší samicí a stane se jí sociálním partnerem. Zároveň pomůžeme chovnému programu. Transport lvů proběhl na konci února 2024. Nový samec se postupně zabydluje a zvyká si na nový domov. Ke spojení se samicí zatím nedošlo.

Evropské zoologické zahrady včetně ostravské usilují prostřednictvím záchovného programu o záchranu lva indického před úplným vymizením z planety.

Lev indický v přírodě

Lev indický je ohroženým poddruhem lva a zároveň jediným, který se v současnosti vyskytuje na asijském kontinentě. Na rozdíl od afrických lvů žijí indiští lvi v odlišném sociálním uspořádání – samci jsou často samotáři nebo vytvářejí volná společenství se 2–3 samicemi, smečky tvoří lvice. Lví samci tak většinou i pravidelně loví. Proto také v zoologických zahradách nejlépe fungují páry, a ne početnější skupiny, jako u jejich afrických příbuzných. Dříve zasahoval areál rozšíření lva indického až do jihovýchodní Evropy (Řecko). Dnes se vyskytuje pouze v Národním parku Gir a několika dalších rezervacích v západoindickém státě Gudžarát. Ten je na „své“ lvy patřičně hrdý, jsou symbolem státu. Z toho důvodu je problematické potenciální přemístění lvů na jiné lokality, což činí divokou populaci, která dnes čítá zhruba 670 jedinců, velmi zranitelnou (riziko požáru, epidemie ad.).

Vzácná mláďata: medaky Sarasinovy

Jako první v novém roce se v Zoologické zahradě a botanickém parku Ostrava rozmnožily vzácné medaky Sarasinovy – rybky vyskytující se pouze v jednom jediném jezeře na ostrově Sulawesi. Mláďat je celkem osm a patří ke skrytým pokladům zoo, jsou chovány v akvaristickém zázemí.

Medaka Sarasinova (*Oryzias sarasinorum*) je endemitem indonéskeho ostrova Sulawesi, tzn., že se nevyskytuje nikde jinde na světě. I zde žije pouze v jediném jezeře Lindu ve středu ostrova. V mezinárodním Červeném seznamu IUCN je tato 8 cm velká ryba zařazena v kategorii kriticky ohrožený druh (Critically Endangered). Medaky i další původní ryby v jejich prostředí ohrožují nepůvodní druhy ryb vysazené za účelem komerčního rybolovu, znečištění vody a také eroze půdy v okolí jezera. Chov v akváriích v lidské péči je tak pro tyto medaky a další druhy zásadní, aby nedošlo k jejich úplnému vymizení z planety.

V Zoo Ostrava chováme medaky od roku 2013 v akvaristickém zázemí, kde se pravidelně množí. Mají velmi zajímavý způsob rozmnožování – je to pelagický druh, který ve velkých hejnech proplouvá otevřenými vodami. Samice nemají kam jikry odložit, tak je nosí pod svým tělem po celou dobu vývoje, téměř tři týdny. První mláďata v letošním roce se vylíhla 3. ledna a je jich celkem osm.

Kromě Zoo Ostrava chovají medaku Sarasinovu úspěšně jen dvě další zoo v Evropě, a to ve Wroclawi a ve Vídni. Pro svou vzácnost je tento druh v zájmu akvaristů sdružených v ochranné organizaci Sulawesi Keepers, kterou podporuje i ostravská zoo.

Jak (ne)krmit zvířata

Zoo Ostrava se připojila ke společné kampani českých a slovenských zoologických zahrad, upozorňující na neukázněné chování návštěvníků. Nevhodné nakrmení zvířat může mít pro ně trýznivý průběh a fatální následky končící smrtí. Kampaň doprovází video, které vzniklo z iniciativy Zoo Hluboká a jemuž propůjčil hlas i tvář herec Karel Roden.

Video kolegů ze Zoo Hluboká vzniklo v reakci na loňský tragický úhyn březí losice v tamní zoo. Losice, která čekala dvě mláďata, byla zabita nezodpovědnými návštěvníky, kteří „jen“ chtěli lepší zážitek. Nešlo bohužel o ojedinělý případ, s uhynulými zvířaty se v důsledku podání nevhodného krmení z rukou návštěvníků nebo se zdravotními komplikacemi potýkají všechny zoologické zahrady, ale i soukromí chovatelé. Společným hlasem tak všechny zoologické zahrady vyzývají veřejnost, aby tímto způsobem netrápila zvířata. Zároveň se na ně obrací s prosbou o pomoc s osvětou.

Děkujeme Karlu Rodenovi za podporu kampaně na základě osobních zkušeností z pohledu nadšeného chovatele zvířat.

I přes veškerá upozorňování a napomínání se v zoologických zahradách i v soukromých chovech stále najdou lidé, kteří bez rozmyslu nakrmí cizí zvířata čímkoliv, co najdou po ruce. V každé moderní zoologické zahradě

jsou přítomná zvířata krmena vyváženou stravou, chovatelé se snaží jejich krmné dávky co nejvíce přiblížit přirozené potravě. Vyváženost krmiva se dlouhodobě sleduje a ladí, a to nejen pro určitý druh, ale i pro konkrétní jedince.

V případě ostravské zoo je smutně nezapomenutelným případem úhyn několika koz. Pitva odhalila, že všechny měly žaludek plný plastových sáčků! A bylo to překvapivě v době proticovidových opatření, kdy byl areál tři měsíce uzavřen návštěvníkům. Jak se to mohlo stát? Víme, že mnozí návštěvníci malé granulky z automatů dávali do sáčku, aby se jim a zejména pak malým dětem lépe držely. Dychtivé kozy se ve snaze získat dobrotu vrhaly na granulky a pozřely je i se sáčkem. Netušili jsme, že to může být v takovém rozsahu. Kozy byly schopny žít s nimi dlouhou dobu, sáčky se postupně kumulovaly až nakonec, když už jich bylo hodně a zabíraly velkou část bachoru, způsobily zvířatům smrt. Proto se zoo rozhodla změnit krmné granule – ty jsou nyní větší, takže automat jich vydá méně. Dávka se tak pohodlně vejde i do dětské ručičky a není třeba sáčku.

Babyboom u makaků lvích

Chov makaků lvích má v Zoo Ostrava dlouhou tradici, začal v roce 1978. Až do roku 2022 žili tito vzácní indiští primáti v Pavilonu opic. Jak se v průběhu času měnil přístup k chovaným zvířatům, vyvíjely se technologie, stavba z 60. let minulého století zastarávala a v současné době již neodpovídá přísným standardům pro chov zvířat v moderních zoologických zahradách. V posledních 15 letech se podařilo postupně postavit nová chovatelská zařízení pro většinu obyvatel starého pavilonu (hulmany, kočkodany či šimpanze) a před dvěma lety se dočkali i makaci lví. Skupina se přestěhovala do expozice Wanderu, která čínorodým opicím nabízí mnohem více prostoru, vzrostlé stromy a celkové podmínky důležité pro jejich přirozené projevy chování. V novém prostoru s přírodním výběhem se makaci zabydli velmi dobře.

Změna prostředí nebyla jedinou věcí, která se ve skupině v poslední době udála. V květnu 2023 došlo k výměně chovného samce. Nový samec byl přivezen ze Zoo Sofia a s jedenácti samicemi se rychle sžil. Spojení ale neproběhlo hned. Zpočátku byl od samic oddělen, ale měl s nimi vizuální kontakt. Samice byly zvědavé a většinu dne trávil pozorováním samce. Samec o ně

projevoval zájem a silně vokalizoval, stejně jako samice. Samec byl vůči samicím velmi klidný, sedával blízko mříží a měl zájem o dění kolem. Přímé spojování samce se skupinou proběhlo poklidně po necelém měsíci, samec po pár hodinách začal dokonce samice pářit.

V novém pavilonu jsme se tak počátkem roku 2024 dočkali prvních mláďat. První přišlo na svět 15. ledna, druhé o tři dny později, 18. ledna. Třetí mládě se narodilo 21. května. Mezitím jedna samice potratila a jedna porodila mrtvé mládě. Důvodem byly pravděpodobně vysoký věk a nezkušenost rodičky. Vzhledem k březosti dalších samic očekáváme, že se počet přírůstků může ještě zvýšit a rozrůstající se skupina bude díky novým členům zažívat další důležité sociální impulsy.

V novém pavilonu se skupině daří, návštěvníci je mohou vidět jak uvnitř, tak v prostorném venkovním výběhu, kde zkoumají přírodní materiály a hledají něco k snědku. Kromě potravy podávané chovateli mají možnost „ulovit si“ i v půdě či trouchnivějícím dřevě žijící larvy hmyzu a další bezobratlé živočichy. Nepohrdnou ani rostlinnou potravou, které mají také na výběr.

Vzpomínky na Afriku

Rozhovor s Lenkou Pastyrniakovou

V lednu 2024 prožila zaměstnankyně ostravské zoo Lenka Pastyrniaková měsíc v africkém Senegal, kde ve dvou rezervacích (Bandia a Fathala) monitorovala stáda antilop Derbyho. Antilopy Derbyho jsou majestátní zvířata, jejichž počet však dramaticky klesl především kvůli ztrátě životního prostředí, konkurenci s hospodářskými zvířaty a pytláctví. Západní poddruh antilopy Derbyho je na Červeném seznamu IUCN klasifikován jako kriticky ohrožený. O to, aby antilopy Derbyho nezmizely z našeho světa se intenzivně zasazuje spolek českých ochranářů, dříve známý jako Derbianus Conservation, nyní nově přejmenovaný na Antelope Conservation. Naše zoo je od roku 2012 členem spolku a od roku 2016 podporuje jeho aktivity prostřednictvím programu Tři koruny ze vstupu. Paní Lenka je dlouhodobou

dobrovolnicí tohoto spolku a výprava do Afriky pro ni byla kombinací práce i splněným přáním. V ostravské zoo pracuje jako chovatelka, podstatnou část odborné kariéry pracovala na úseku s africkými zvířaty.

V lednu do Afriky! Ze zimy do tepla, z kontinentu na kontinent, z bundy do trička, z tmavých odstínů do barev... Jaké to bylo, jak rychle se zvyká na změny?

Naštěstí zima tady nebyla tak hrozná, nějakých 8 stupňů, a jelikož jsem v Africe byla už dvakrát, věděla jsem, co mě čeká. První dny mi nebylo úplně nejlépe, měla jsem trochu obavu z úpalu. V Senegal bylo při příletu kolem 30°, což jsme neměřili, protože jsme neměli teploměr, to jsme jen vyčetli z aplikací. Nejvíc jsme zažili asi 34–36, v noci 20 stupňů. Co se týče barev, místní se někdy

oblékají velmi výrazně a kontrastně a když tam něco normálně nosíte, tak po návratu domů zjistíte, že se to sem moc nehodí, že si připadáte až nepatřičně.

Zmínila jste, že cestování do Afriky nebylo pro Vás premiérou, jak se tato cesta lišíla oproti těm předchozím?

Byla to moje celkově třetí cesta do Afriky. První dvě byly turistické cesty – první Namibií, druhá Jihoafrickou republikou. Tady to bylo od začátku jasné, že budeme jen na dvou konkrétních místech, celou dobu s jasnou náplní, že budeme sledovat antilopy v rezervacích. Když jsem ještě pracovala v zoo u afrických zvířat, tak jsem si přála, abych měla během dne možnost zvířata jen pozorovat, což v práci úplně nejde. A proto mi připadalo monitorování antilop přitažlivé.

Jak dlouho s Antelope Conservation spolupracujete?

Antelope Conservation, dříve Derbianus Conservation, je spolek, se kterým jsem se potkala poprvé v roce 2010, když jsem při jejich propagační akci v Zoo Ostrava navštívila stánek, kde jsem si nechala povyprávět, co všechno dělají. A protože šlo o dobrou věc, něco jsem si u nich nakoupila a nechala jsem se zapsat mezi sympatizanty. V roce 2018 natočila ČT dokument Češi zachraňují, jeden díl se věnoval právě antilopám Derbyho a já jsem si řekla, to chci zažít, že chci jet do Afriky a na místě antilopy pozorovat. Kontaktovala jsem Karolínu (Karolína Brandlová, předsedkyně a zakladatelka Derbianus/Antelope Conservation), řekla jí, že mám zkušenosti s prací s antilopami – v té době jsme pracovala v zoo v Pavilonu afrických zvířat – a jestli by bylo možné se zapojit i přímo v terénu. Karolína mi vysvětlila, že do Afriky jezdí vybraní aktivní členové spolku, a tak jsem od roku 2019 začala jako dobrovolník ve volném čase pomáhat s propagační záchraného programu při Dnech s antilopou na stáncích v zoologických zahradách. Vyústěním byl letošní výjezd na monitoring antilop do Senegalu. A spolku samozřejmě pomáhám jako dobrovolník dál.

Kolik lidí bylo v týmu? Co Vás v realitě Senegalu překvapilo, bylo to pro Vás náročné? Nebo jste díky předchozím zkušenostem z cestování po Africe tušila, do čeho jdete?

V týmu jsme byly dvě ženy. Věděly jsme, že budeme

na dvou místech, vždy dva týdny. Bylo mi jasné, že nepůjde o turistický výlet a poznávání jako při minulých cestách. Kolegyně dobrovolnice, se kterou jsem spolupracovala a bydlela, už obě rezervace znala, protože tam byla rok před tím, a tak mi poslala pár fotek, jak to tam má vypadat. Měla jsem jasnou představu, že nepůjde o žádný luxus, ale základní vybavení. Teplo tam je a je dobré mít v takovém místě třeba dveře, protože zvířata v Bandii by mohla přijít hodně blízko. V této rezervaci jsme bydlely v části, kde jsou ubytovaní další zaměstnanci rezervace a v rezervaci Fathala jsme pobývaly v samostatném pokoji v domku, který postavil spolek Derbianus, a ve kterém v tuto chvíli žije také manažer rezervace. Vždycky byl kolem někdo místní, kdybychom něco potřebovaly řešit nebo pomoc.

Velkým kulturním rozdílem je nakládání s odpady. Překvapilo mě to srovnání a jsem ráda, že máme vypracovaný systém sběru odpadu i možnosti, jak ho třídít a využívat, a je to pro mě velké téma, nad kterým po návratu znovu přemýšlím, snažím se osobně hodně recyklovat, aby co nejméně odpadu končilo na skládkách, přemýšlím o rozumné míře spotřeby.

Hlavní náplní Vaší cesty byl monitoring stád antilop Derbyho. Jak se Vám dařilo antilopy rozeznávat? Zlepšovala jste se v jejich poznávání? Mně z fotek připadají společně ve stádu jedna jak druhá...

Spolek už za ty roky, co tam pracuje, má vypracovaný systém, jak antilopy rozeznávat. Používají se vypracované identifikační karty antilop z předchozích let a naším úkolem bylo tyto karty aktualizovat a doplnit o nejnovější členy. Vyjely jsme do terénu, našly jsme stádo, vyfotily jsme co nejvíc jedinců z jedné i druhé strany a u mláďat bylo ještě zásadní vyfotit je při kojení, abychom k nim přiřadily matku.

Každý si vytvoří nějaký svůj postup, čeho si všímat a v tom se zlepšuje – jak pruhy počítat, jak pozorovat třeba neobvyklé znaky a rohy. Všimaly jsme si i chování stáda a jedinců, kdo chodí první, když se přikrmovalo slámou, kdo zůstává poslední, jaké mají mezi sebou vztahy. Při určování věku pomáhají antilopí rohy, podle toho, jak jsou vyrostlé a tvarované, se dobře určuje stáří zvířat. Z fotek jsem si nebyla jistá, jestli jdou dobře rozeznat samci

a samice antilop, ale když jsem je pak viděla naživo, od této chvíle to bylo jednoznačné a rozeznávala jsem je jak v terénu, tak na fotkách. Věděly jsme zhruba, kolik mělo stádo mít členů, pracovaly jsme s tabulkami, do kterých jsme každý večer zapisovaly, které antilopy jsme viděly, a přiřazovaly informace k fotkám.

Neztratila jste se v rezervaci?

Jak jste se orientovaly?

Kdyby mě první den v rezervaci Fathala vysadili z auta, tak jsem tam dodnes. V první rezervaci (Bandia) jsme měly vlastní auto, které jsme používaly k monitoringu, kolegyně měla přehled, jak to tam vypadá. A já se celou dobu v Africe orientuju podle mapy.cz v mobilu, které tam fungují.

Jsou rezervace pro návštěvníky bezpečné?

Rezervace jsou bezpečné, Bandia je jen denní rezervace, kde se dá jet jen autem a vždy pouze s průvodcem. Ve Fathale jsme jezdili s místním řidičem a průvodci, a ti mají skvělé oko a povědomí, kde antilopy najít. A zvládnou vyjet naprosto každý terén.

Co byl pro Vás velký zážitek?

Co Vás nejvíc okouzlo?

Poslední večer před přesunem do druhé rezervace proběhlo naše poslední setkání s antilopami

v Bandii tak, že jsme měli možnost vidět na přehledném místě úplně celé stádo, jak leželo a spalo, odpočívalo v úplném klidu a míru. Byl to nádherný, pro mě nezapomenutelný okamžik.

V čem jsou pro Vás antilopy Derbyho jedinečné? Mluvíte o nich s velkou láskou.

V žádné zoo západní poddruh antilopy Derbyho nemůžete vidět, návštěva rezervace je jedinou možností pozorovat tato zvířata. Pokud se nevydám do Afriky, už je nikdy nevidím. Na světě je můžete vidět jen na třech místech v Senegalu. Divoká populace o počtu okolo 200 jedinců žije pouze v národním parku Niokolo Koba na jihovýchodě Senegalu. A pak jsou ve dvou rezervacích (Bandia a Fathala) záložní populace. Zajímavá je antilopa Derbyho i tím, že je to tzv. deštníkový druh, když se podaří chránit tyto antilopy, daří se chránit i jejich prostředí a další druhy na ně navázané.

Propojila se Vám nějak vaše pracovní zkušenost s aktivitami v Africe?

Úplně to nesouvisí s antilopami, ale blízko napajedel jsem viděla supy mrchožravé. V současné době pracuji na odchovně a v roce 2023 jsme poprvé odchovali ze snůšky dvě mláďata supy mrchožravého a bylo to

náročné a intenzivní. Pak odjždím do Afriky a mám možnost tam pozorovat stejný druh mladých supů – jeden měl kroužek a díky identifikaci jsme zjistili, že byl odchovaný ve Španělsku. Po návratu jsem se dozvěděla, že u nás odchovaní supi mrchožraví jsou rovněž určeni k vypuštění do volné přírody.

Jak jste trávily dny?

Ráno jsme odjžděly za stády, zvířata jsme pozorovaly a fotily. V poledne stáda uléhají, tak jsme se vracely na oběd, třídily jsme fotky, odpoledne jsme jezdily opět ke stádu, a protože je už v sedm tma, vracely jsme se většinou kolem šesté zpátky, a opět nás čekalo třídění, přiřazování fotek, zpracování materiálu. Ve Fathale to bylo podobné, jen jsme neměly vlastní auto, tam jsem se naučila trpělivě čekat. Taky jsme každý týden zpracovávaly týdenní reporty a na závěr finální reporty pro rezervace. Pro udržení duševního zdraví jsem si taky trochu kreslila, nebo poslouchala hudbu a podcasty. Nechtěla jsem si své senegalské zážitky mísit s nějakým příběhem nebo knihou.

Číhala na Vás nějaká rizika?

Senegal je oblast malarická, vyskytují se tam mouchy tse-tse a komáři, braly jsme antimalarika, ale měly jsme štěstí. A protože jsou tam také hadi a trnité akácie, byl ve třicetistupňových vedrech náš dress code dlouhé kalhoty, pevné boty a tričko alespoň přes ramena.

Jak na tuto mimořádnou zkušenost vzpomínáte?

Poslední dva dny jsem se těšila domů. Ale ani ne po týdnu odpočinku, bych se hned do Afriky vrátila. Kdybych měla možnost, určitě bych tam jela znovu!

**Děkuji za rozhovor.
Ptala se Jana Strakošová.**

Běh Zoo Ostrava pro želvy: 8. ročník charitativní akce

Charitativní běhy v atraktivním prostředí zoologické zahrady se staly oblíbenou akcí pro běžce i neběžce, zkrátka ty, kteří chtějí touto aktivní formou přispět na dobrou věc – záchranu ohrožených druhů. V rámci uplynulých sedmi ročníků lidé pro ochranu přírody vyběhali přes 1,2 milionu Kč. V pořadí již osmý ročník se uskuteční 23. srpna 2024. Tentokrát podpoří želvy ostruhaté, resp. neziskovou organizaci African Chelonian Institute, která chrání želvy ostruhaté v Senegalu.

Proč želvy?

Želva ostruhatá (*Centrochelys sulcata*) je třetí největší suchozemskou želvou na světě a největším pevninským druhem želvy v Africe. Hmotnost této želvy může dosahovat až 100 kg a délka krunýře bývá okolo 80 cm. Obývá suché savany a polopouště na jižním okraji Sahary, od Senegalu na západě až po Súdán a Etiopii na východě. Vysokým teplotám a suchu je želva ostruhatá dobře přizpůsobená – vyhrabává si nory nebo u ní v některých místech převažuje noční aktivita. Kvůli mohutným krunýřům lidé tyto želvy hojně odchyťovali. Kromě toho čelí jednomu z nejdůležitějších prostředí na africkém kontinentu, kvůli

nadměrnému spásání již tak chudé vegetace se postupně rozšiřuje poušť do jejich areálu výskytu. Kombinace těchto hrozeb vedla k vážnému poklesu početnosti divoké populace v Senegalu. Ve skutečnosti není v současné době známo, zda v zemi stále existuje životaschopná divoká populace. Dnes je i tento druh vzácný a ohrožený vyhoubením.

African Chelonian Institute (ACI)

Posláním neziskové organizace je vybudovat první centrum pro shromáždění znalostí týkajících se všech druhů želv afrického kontinentu a přidružených ostrovů.

ACI slouží i jako chovné zařízení pro ohrožené africké želvy – suchozemské, sladkovodní i mořské, vytváří místní programy pro návrat želv zpět do jejich přirozeného prostředí, slouží jako školicí středisko pro studenty a výzkumné pracovníky a také vzdělávací centrum otevřené veřejnosti.

Přidejte se k nám a přijďte podpořit majestátní africké želvy! Více informací najdete na behzooostrava.cz.

Pták roku 2024: rehek domácí

Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*) je znám také pod lidovým názvem kominíček nebo čermáček. Vědecký název vychází z řečtiny: *foinix* a *ochros* znamená tmavě červená a okrovová a *ura*, ocas. Volně to lze přeložit jako „rudochvost okroocasý“. Je velký asi jako vrabec, jen je štíhlejší a má delší nohy. Je neposedný a téměř neustále v pohybu. Dospělý samec má černé tváře, hrdlo a hrud, výrazné bílé skvrny v křídlech a rezavý ocas. Zbarvení samice a většiny mladých samců je méně nápadné – vedle typicky rezavého ocásku mají peří jednoduše šedavé. Černý štíhlý zobák je přizpůsobený k lovu bezobratlých živočichů.

Výskyt rehka

Areál rozšíření rehka domácího zahrnuje velkou část Eurasie. V Evropě se v posledních letech v důsledku změn

klimatu šíří směrem na sever. Jeho hnízdní areál zasahuje až do jižních částí Skandinávie. Na západě zasahuje hranice areálu do severozápadní Afriky a na Pyrenejský poloostrov, na východě až do centrální Číny. Na tomto rozsáhlém území vytváří několik barevně a velikostně odlišných poddruhů. Na jihozápadě a jihu Evropy jsou rehci stálí, směrem na východ a sever odlétají na zimu do Středomoří. Početnost rehka domácího v Evropě je odhadována na 5,7–10 milionů hnízdních párů.

Rehek v ČR

V České republice obývá tento drobný pěvec celé území. Můžeme se s ním setkat od nížin po vrcholky hor. Populace čítá na 200–400 tisíc hnízdních párů. V současné době se většina rehků přesunula ze skalnatých a horských

oblastí do lomů, vinic a lidských sídel, příp. na staveniště. Co mají tato místa společného? Otevřená prostranství a přítomnost skal, ať už přírodních, nebo umělých, které jsou důležité pro hnízdění, a četné posedy pro vyhlížení a lov kořisti. Mimo hnízdní období se rehci zdržují i na polích a jiných bezlesých místech. V polovině října odlétají a vracejí se během března. V poslední době lze však v některých městech pozorovat přezimující jedince.

Hnízdění

Na hnízdiště se vrací samci dříve než samice, aby obsadili vhodná teritoria. Samec už před rozedněním sedává na vyvýšených místech a krátkým zvučným zpěvem s vrzavými tóny si vymezuje teritorium a láká samice. Samice se po přiletu se páruje s majitelem nejlepšího teritoria. Ve vybrané štěrbině, výklenku, římse, na trámu či ve vlaštovčím hnízdě si staví hnízdo ze suchého rostlinného materiálu. Do něj pak snáší 4–5 bílých vajec, která inkubuje asi 17 dnů. Mláďata krmí oba rodiče z frekvencí až 20x za hodinu. Potravu tvoří hmyz, housenky, pavouci a jiní bezobratlí. Mimo dobu hnízdění si rehci rádi pochutnají i na bobulích.

Bezpečné, různorodé, pestré prostředí s dostatkem úkrytů, potravy a hnízdních příležitostí ocení nejen rehci ale i jiní ptáci.

V České republice se vyskytují dva druhy rehků – domácí a zahradní. Rehek domácí původně obýval skalnaté oblasti a rehek zahradní světlé lesy. Díky přizpůsobivosti obydlely oba druhy i lidská sídla, která jsou kombinací obojího – rehek domácí umělé skály, tj. budovy, rehek zahradní zahrady a parky. Mezi oběma druhy tak dochází ke konkurenci o potravu i teritoria. V oblastech s výrazným nepoměrem mezi pohlavími může dojít i k mezidruhovému křížení. Kříženci mohou mít plodné potomstvo.

Zdroj informací a více o rehkovi domácím najdete na: https://bigfiles.birdlife.cz/PS/PS_2024_01.pdf

Jak můžeme rehkům pomoci? Přípravme jim vhodné prostředí:

- odstraňme potenciálně nebezpečné překážky, jako nezakryté nádrže s vodou
- zabezpečme skleněné plochy proti nárazům
- omezme chemické postřiky v zahradě
- vysadme plodonosné rostliny
- na vhodná místa vyvěsme bezpečné rehkovníky

Rehek v Zoo Ostrava

Rehek domácí se vyskytuje i v přírodním areálu zoologické zahrady. Pro zvýšení hnízdních možností vyvěšujeme speciální budky – bezpečné rehkovníky. Jedná se budky, resp. polobudky s otevřenou polovinou přední stěny opatřené ochranou před predátory znemožňující jim přístup k mláďatům a vajíčkům. Tento typ budky obsazují také lejsci šedí, konipasi bílí nebo červenky obecné.

Informační kampaň „Pták roku“ vyhláší Česká společnost ornitologická (ČSO) od roku 1992. Jejím cílem je informovat širokou veřejnost o ptactvu žijícím zejména v blízkosti lidských sídel, a tím zvýšit zájem o tuto skupinu zvířat. Výbor ČSO obvykle volí zajímavé, známé, nebo v České republice hojně druhy, které mohou nadšenci pozorovat nebo se dokonce zapojit do jejich ochrany. Historicky prvním vyhlášeným ptákem roku byla vlaštovka obecná.

Biodiverzita Zoo Ostrava: Vodní brouci

Ostravská zoo svým přírodním prostředím poskytuje prostor pro výskyt celé řady volně žijících živočichů včetně četných druhů hmyzu. V rámci průzkumů biodiverzity v zoo zaměřených na výskyt volně žijících obojživelníků, vážek a měkkýšů byl v areálu zoo zjištěn také výskyt několika větších, nápadných druhů vodních brouků. Prostředí zoo s několika extenzivně udržovanými rybníky s botanicky bohatým litorálem je vhodným prostředím pro výskyt vodních brouků.

Mezi brouky přizpůsobené životu ve vodním prostředí náleží mimo některé menší čeledi zejména potápníci (Dytiscidae) a vodomilové a jim příbuzné skupiny (Hydrophiloidea). Každá z těchto skupin zahrnuje na území ČR přes 100 druhů brouků velikosti od 1–2 mm až po

několik cm. Jednotlivé druhy jsou vázány na nejrůznější vodní prostředí od horských a podhorských potoků, bystřin a rašelinišť až po rozsáhlé vodní nádrže nížin. Znečištění vod, eutrofizace, intenzivní rybníkařství a další faktory poškozující vodní prostředí způsobily v nedávné minulosti

i u některých dříve běžných druhů jejich významný úbytek, naopak některé druhy se zřejmě v souvislosti s klimatickými změnami v současnosti postupně šíří a jsou nalézány i v oblastech, kde byly dříve zcela neznámé nebo vymizely před mnoha lety. To je dáno i tím, že většina druhů dobře létá a aktivně vyhledává biotopy vhodné pro jejich výskyt, což platí i pro největší zástupce těchto čeledí.

Vůbec největším známým vodním broukem je **vodomil černý** (*Hydrophilus piceus*), který dosahuje velikosti až 5 cm. Jedná se o západopalearktický druh, široce rozšířený od jižní Skandinávie po Středomoří, směrem na východ zasahuje na Sibiř a do severní Indie (Kašmír). V ČR se dříve vyskytoval hojněji na celém území ve větších stojatých vodách, v současné době je nalézán poměrně vzácně ve středně velkých až velkých eutrofních rybnících s bohatým litorálním pásmem. Častěji byl nalézán jen na Třeboňsku a na jižní Moravě a v rozsáhlých oblastech ČR recentní nálezy donedávna chyběly. Někdy byl tento druh také zaměňován s poněkud menším **vodomilem černošklým** (*Hydrophilus aterrimus*), který se i v nedávné minulosti vyskytoval a nadále vyskytuje jednotlivě např. v Poodří.

Při průzkumu v roce 2019 bylo však několik exemplářů vodomila černého nalezeno v rybnících v areálu ostravské zoologické zahrady. Oba druhy jsou dobře odlišitelné stavbou zadečku, kdy vodomil černý má na všech zadečkových člancích nápadný příčný kýl. Larvy tohoto brouka se živí vodními plži z čeledí okružákovitých (Planorbidae) a plovatkovitých (Lymnaeidae). Jelikož larva každého instaru upřednostňuje plže jiné velikosti, je pro úspěšný vývoj tohoto druhu na lokalitě pravděpodobně nezbytná přítomnost dostatečného množství různých starých plžů. V červeném seznamu bezobratlých ČR vydaném v roce 2017 je tento druh uveden v kategorii Vulnerable (zranitelný).

Dalším nápadným vodním broukem, zjištěným nově i v areálu ostravské zoo je **potápník** *Cybister lateralmarginalis*, někdy uváděný pod českým názvem

křepčík obroubený. Je to brouk velký okolo 3,5 cm, s charakteristickými dozadu se rozšiřujícími krovkami s nápadnou světlou obrubou. Jedná se o široce rozšířený palearktický druh, vyskytující se od severní Afriky a Velké Británie až po Kašmír a Čínu, na severu zasahuje po jižní Švédsko. V ČR byl historicky udáván z Čech i Moravy, ale donedávna znám jen ojedinele z jižní Moravy. Po roce 2000 byl zjištěn v Čechách na Broumovsku a později i na dalších lokalitách v severozápadních a jižních Čechách a v Polabí. Na severní Moravě byl nově nalezen mimo několika exemplářů v zoo také v Poodří a na Karvinsku. I tento druh je v červeném seznamu bezobratlých ČR uveden v kategorii Vulnerable (zranitelný).

Mimo výše uvedené faunistické zajímavosti se v rybnících v zoo vyskytuje hojněji náš nejběžnější velký potápník – **potápník vroubený** (*Dytiscus marginalis*), nalezeny byly i běžnější zástupci rodů *Graphoderes* a *Hydaticus*. Je zřejmé, že rybníky v Zoologické zahradě a botanickém parku Ostrava poskytují vhodné prostředí pro výskyt vodních brouků, což značí jejich přírodě příznivý stav.

Autor Jiří Stanovský je dlouholetý člen Kruhu přátel Zoo Ostrava.

Je málo známým faktem, že zatímco největší a nejmohutnější zástupci suchozemských brouků jako velké druhy tesaříků, nosorožníků a zlatohlávků se vyskytují v tropických oblastech, největší druhy vodních brouků se vyskytují převážně v mírném pásmu včetně České republiky.

Zdroje:

Boukal D.S., Boukal M. et al., 2007: Katalog vodních brouků České republiky, Klapatekiana, 43 (Suppl.): 1–289.

Hejda R., Farkač J., Chobot K. eds., 2017: Červený seznam ohrožených druhů České republiky, Bezobratlí, AOPK Praha, 612 pp.

Jako vejce vejci

Spolupráce mezi zoologickými zahradami a univerzitami v oblasti vzdělávání a výzkumu je poměrně běžná a častá. Někdy se ale urodí spolupráce velmi specifická až nezvyklá. V případě Zoo Ostrava se spolupráce týkala výroby podkladek – modelů vajec vybraných druhů ptáků, které vytvořili zaměstnanci Fakulty uměleckého slévárství VŠB – Technické univerzity Ostrava. Podkladky jsou téměř k nerozeznání od těch skutečných.

Při odchovu ptačích mláďat se občas stává, že zejména nezkušený rodiče neinkubují snůšku spolehlivě, hrozí rozbití vejce či vykutálení z hnízda. Jelikož se v řadě případů jedná o vzácné a ohrožené druhy, snažíme se ptákům pomoci, aby zvýšili šanci na úspěšný odchov mláďat. Vejce proto ukládáme do umělé líhně (inkubátoru). Hnízdícím ptákům je ale třeba vložit do hnízda podkladek, jinak by ztratili zájem o hnízdění. Podkladek se musí co nejvíce podobat pravému vejci. Některé druhy ptáků jsou velmi vnímavé a jen tak nějaký podkladek nepřijmou. Důležitý je nejen vzhled, ale i tvar, váha a správné těžiště. Ptáci při inkubaci vejce pravidelně otáčejí, a tak můžou podkladky rozeznat.

Zoo Ostrava chová přes 120 druhů ptáků. Jejich vejce jsou velmi různorodá – velikostí i barvou. Některá vejce mají specifickou kresbu. Ptáci hnízdící v otevřených hnízdech či přímo na zemi mají většinou vejce zbarvená tak, aby

co nejvíce splývala s prostředím. Dutinová ptáci a ti, co si umějí vejce ochránit, mají naopak vejce často pouze bílá.

Zaměstnanci Fakulty uměleckého slévárství VŠB – TU Ostrava vyrobili podkladky podle skutečných vajec. Jako materiál použili umělou pryskyřici, kterou vylili do připravených forem. „Vejce“ pak ručně dobarvili netoxickými barvami. Na fotografii jsou modely vajec čáji chocholaté (velké bílé), satyra Temminckova (rezavě hnědé), dytíka velkého (skvrnitě) a čejky australské (menší skvrnitě). Kromě těchto byly vyrobeny ještě modely vajec bernešky rudokrké a husy kuří.

Použití vhodných podkladek je pro chovatele ptáků důležitá součást jejich chovatelského úsilí. Věříme, že tento společný počin se stane důležitým mezníkem v naší snaze o udržení životaschopné populace vzácných ptačích druhů v lidské péči.

KB

GENERÁLNÍ PARTNER
ZOO OSTRAVA

Stránka (nejen) pro děti

Tentokrát pro Vás máme zábavné luštění. Pokud se Vám budou otázky zdát těžké, nic se nelekejte. Všechny odpovědi hravě najdete v článcích uvnitř časopisu. Přejeme Vám příjemné luštění!

V tajence najdete odpověď na to, co je nejdůležitější úlohou moderních zoologických zahrad...

Nejdůležitější úlohou moderních zoologických zahrad, ke kterým se řadí i naše zoo v Ostravě, je ochrana ... (tajenka).

Ve které zoo uhynula losice, kterou nakrmili neukáznění návštěvníci nevhodnou potravou?

Který lev je chován v Zoo Ostrava?

Se kterou zoo jsme samce lva vyměnili?

Čí mláďata se vykulila jako první v roce 2024? Uveďte jen první jméno (rodové).

Ve kterém státě žijí ve volné přírodě makaci chovaní v Zoo Ostrava?

O jaký druh makaka se jedná?

Pro která zvířata se bude běžet?

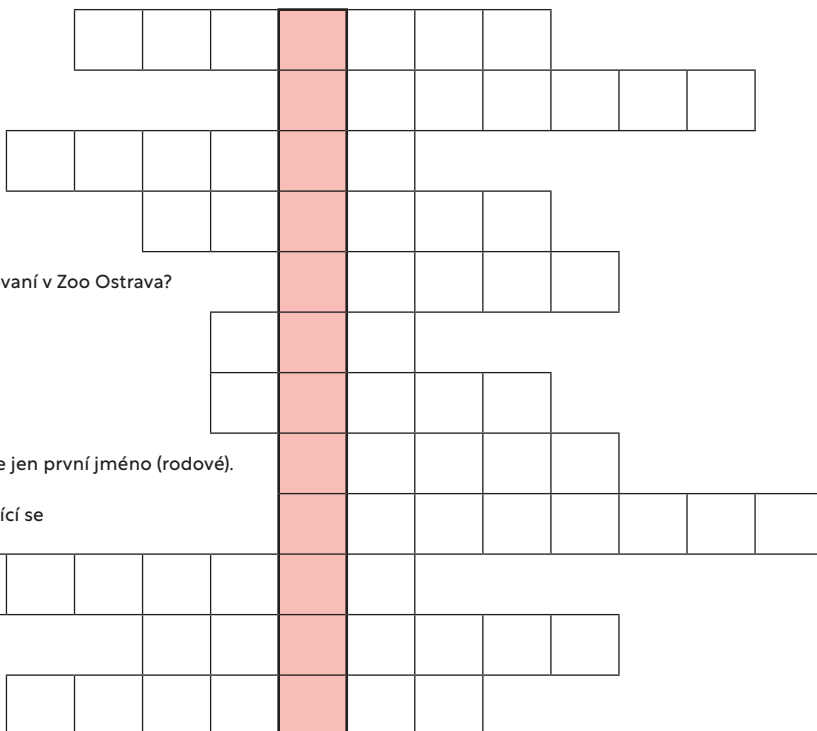
Který pták byl zvolen ptákem roku 2024? Uveďte jen první jméno (rodové).

Jak se nazývá druhý druh tohoto pěvce vyskytující se v ČR? Uveďte jen druhé jméno (druhové).

Který velký vodní brook se vyskytuje i v rybnících v naší zoo?

Jak se jmenuje jedna z rezervací v Senegalu, kde byly sledovány antilopy?

O jakou antilopu se jedná?

Vybarvi si lva

